

Hästen och samhället

Det finns idag cirka 360 000 hästar i Sverige, fler än antalet mjölkkor. Hästen tillför värden till vårt samhälle och har en viktig betydelse för vår samhällsekonomi. Ridsporten är, efter fotbollen, den näst största ungdomsidrotten och trav- och galoppporten Sveriges näst största publiksport.

Hästar kan ha en positiv effekt på miljön. Hästen är ett betande djur som håller marker öppna, också sådana marker som annars kanske skulle växa igen. I större hagar får hästen stora delar av sitt sommarfoder genom bete och samtidigt kan vi vårda olika växt-och insektsarter som annars skulle riskera att försvinna. Samtidigt kan fel hantering av hästgödsel, dålig skötsel av hagar, överutfodring och användandet av stora mängder vatten bidra till negativa konsekvenser av hästhållningen.

Det finns också lagar och regler som styr vad man får och inte få göra. Om man bryter mot lokala eller nationella regler för miljöskydd kan man få böter.

I den här texten får du lära dig mer om de ekonomiska, sociala och ekologiska aspekterna av hästar och miljö.

Du får lära dig att:

- Minskat näringsläckage från hästhagar inte bara är bra för miljön utan kan också leda till långsiktiga ekonomiska besparingar, hållbar markanvändning och hälsosamma ekosystem.
- Hästgödsel kan användas som gödningsmedel och till biogasproduktion. Det kan bidra till ett hållbart jordbruk, skapar arbetsmöjligheter och stödja lokal utveckling.
- Hästgödsel som en integrerad del i ett kretslopp på en gård ger ekonomiska vinster, genom minskade kostnader för gödsel, ökad avkastning från marken, försäljning av gödselprodukter och potentiellt ökad effektivitet i gårdsdriften.

Vattnets kretslopp på gården

Hästhållning kan bidra till övergödning genom att hästgödsel hanteras oförsiktigt och att hagarna nyttjas så intensivt att marken blir söndertrampad. Då spolats det näringsrika hästgödslet vidare med regn- och smältvatten och kan hamna i sjöar och vattendrag. Läckaget av näring från en hästgård kan

Hästen i Europa

- Mer än 100 miljarder euro i total samhällsekonomisk påverkan
- 400 000 heltidsjobb
- 7 miljoner hästar
- 6 miljoner hektar betesmark

(Källa: Europeiska Hästnätverkets rapport)

minskas genom åtgärder som också leder till god hushållning med vatten. Förbättrad dagvattenhantering och dränering av rasthagar ger en bättre markstruktur som minskar risken för jorderosion och ytavrinning från upptrampade hagar. Det leder också till att det är lättare att dagligen mocka rasthagar.

Rätt foder för plånboken och miljön

Överutfodring med kraftfoder är inte bra för hästens hälsa. Det kan leda till fetmarelaterade sjukdomar och grovtarmsstörningar som kan ge upphov till kolik och fång. Dessutom ökar gödselns näringsinnehåll helt i onödan, vilket kan leda till större läckage av näring från den gödsel som hamnar ute i hagarna. Att se över foderstaten för att om möjligt minska på kraftfodret är alltså viktigt för hästens hälsa och det kan också vara en miljöåtgärd. Dessutom kan man samtidigt slippa onödiga kostnader för dyrt kraftfoder.

Hållbar vattenanvändning

I Sverige har vi varit bortskämda med att kunna använda vatten av högsta kvalitet till alla möjliga användningsområden, också i samband med stall och hästskötsel. Men som ett resultat av ett förändrat klimat kommer vi att behöva fundera mer över hur mycket vi förbrukar, om vattnet räcker och vad det kostar. Perioder av torka lett till att många kommuner i Sverige har infört bevattningsförbud. Foder till hästar blir dyrare då tillgången minskar.

Idag använder vi betydligt mer vatten i stallarna och i samband med hästhållning än vad vi tidigare gjort. Vi tvättar och spolat ben på våra hästar, tvättar utrustning och täcken, tvättar stall och bevattnar underlag i ridhus och på ridbanor.

En häst som väger 500 kilo behöver cirka 25 liter vatten per dag. Till hästen behöver vi vatten av dricksvattenkvalitet men till mycket annat av det vi använder vatten till i samband med hästhållning kan vi använda vatten av lägre kvalitet. En del stallägare har vatten från en egen brunn medan andra stall använder kommunalt dricksvatten. Vid en kris och vid långvarig torka är vattenbolaget inte skyldigt att tillhandahålla vatten till djurhållning. Därför är det viktigt att du som hästägare ser över din vattenförbrukning och gör vad just du kan för att minska förbrukningen. Fundera på vad du använder högkvalitativt dricksvatten till. Vilka andra vattenkällor kan du nyttja?

Det finns både stora och små åtgärder för att spara på vattnet inom hästhållningen. Man kan till exempel samla in regnvatten för att använda till bevattning eller ta vatten från befintliga vattendrag eller egna dammar. Regnvatten kan med fördel användas till det mesta förutom som dricksvatten till hästarna eller för bevattning av foder. Vissa bevattningssystem eller åtgärder kan upplevas som dyra. Men då måste man ta med i beräkningen vilka fördelar som finns och vilka besparingar som kan göras på längre sikt.

Gödsel och dess potential

Sveriges 360 000 hästar beräknas producera ca 2,7 miljarder ton hästgödsel per år. Hästarnas gödsel består av gödsel, urin, vatten och strö. Ströets uppgift är att förutom ge hästen en mjuk bädd också att suga upp urin. Hästar producerar tre gånger så mycket träck som urin. I en del gödselhögar kan ströandelen vara ända upp till 90%, beroende på ströets förmåga att suga upp urin och hur noggrann mockningen är. Sågspån, kutterspån och halm är förnybara strömedel, jämfört med torv som är ändlig resurs. Halm har även stora möjligheter att ingå i ett kretslopp på en hästgård.

Hästgödsel till kompost och biogas

Hästgödsel är en viktig resurs, särskilt inom jordbruket. Hästgödsel är rik på näringsämnen som kväve, fosfor och kalium, vilket gör den till en utmärkt organisk gödsel. Att låta hästgödseln vara en del av ett kretslopp inom en eller flera gårdar kan behovet av att köpa konstgödsel minska. Detta leder till direkt besparing av gödningskostnader. Jordbrukare kan även förbättra markstrukturen genom att använda hästgödsel. Stallgödsel ökar markens förmåga att binda vatten vilket kan öka markens avkastning och minska behovet av vatten. En del hästgödsel förs in i komposteringsystem för att producera högkvalitativ kompost. Denna kompost kan säljas till trädgårdsägare och jordbrukare som organisk gödsel. Biogasproduktion är också ett område där gödsel kan användas som en alternativ energikälla för att generera el eller värma upp byggnader. Detta kan vara en extra inkomstkälla för hästgårdar.

Hantering av hästgödsel kan också skapa arbetstillfällen, särskilt på stora hästgårdar. Det behövs personal för uppgifter som gödselhantering, kompostering och underhåll av gödselhanteringssystem. Hästgårdar och jordbruk som använder hästgödsel som en resurs kan bidra till lokal samhällsutveckling genom att skapa företag och stödja lokala ekonomier. Genom att optimera gödselhanteringen och minska näringsläckage kan hästägare minska behovet av konstgödsel och därmed sänka sina gödningskostnader.

Fördelar för miljön

Genom att minska näringsläckaget från hästhagar kan man även få positiva ekologiska effekter:

- Man skyddar markstrukturen och minskar risken för erosion. Detta bidrar till en mer hållbar och produktiv markanvändning över tid.
- Man bidrar till att skydda närliggande vattendrag från överdrivet näringsflöde. Överskott av kväve och fosfor i vattenmiljön kan leda till övergödning, algbloomning och skadliga miljöeffekter på lokala ekosystem, inklusive mark- och vattenlevande organismer.
- Man gynnar betesmarkens kvalitet genom att näringsämnen i marken bevaras.

Det kan också ge en positiv signal till övriga samhället. Hästgårdar som aktivt arbetar för att minska sina ekologiska fotavtryck och förbättra hållbarheten i sin verksamhet får ett positivt rykte.

Exempel: Minskade veterinärkostnader på Lurbo Ridklubb

Lurbo Ridklubb utanför Uppsala har haft ett aktivt miljöarbete i många år och har tagit fram en vattenplan med förslag på åtgärder. Flera åtgärder har redan genomförts. Bland annat driver man ett projekt för att anlägga en fosfordamm. Som ett resultat av åtgärderna på gården kan man nu se effekter som minskade veterinärkostnader flera år i rad.

- Vi ser framför allt att åtgärderna i våra hagar lett till mindre hovrelaterade skador, men eftersom vi har haft andra typer av skador och veterinärvården har gått upp i pris, så är det svårt att sätta exakta veterinärrelaterade siffror på skillnaden, säger klubbens ordförande Anna Jonson.

Läs mer!

[Hantering av hästgödsel på små hästgårdar](#) (Jordbruksverket)

[Hästgödsel - en naturlig resurs](#) (Jordbruksverket)

[Så hanterar du hästgödseln rätt](#) (Praktiskt råd nr 30, Greppa näringen).

Fundera och diskutera!

- Titta på filmen [Hållbar vattenanvändning \(HNS\)](#) och fundera över om det finns andra saker ni kan göra för att minska vattenförbrukningen i stallet. Vad kostar det att göra åtgärder och vad är vinsterna?

Undersök!

Den här övningen ger dig en insikt i hur ett kretslopp kan se ut i praktiken och hur vanligt förekommande kretslopp är på hästgårdar. Övningen kan du göra på egen hand eller i grupp.

1. Välj ut en hästgård och be att få göra en intervju. Intervjun kan du göra på telefon eller vid ett besök.
2. Använd checklistan när du ställer dina frågor.
3. Redovisa resultatet för klassen. Fundera på:
 - Hur vanligt är det med ett kretslopp för gödsel och foder för en hästgård?
 - Är kretslopp något som stallägaren vill ha?
 - Är stallägare bra på att uppfylla lagstiftningen för gödselhantering?
 - Hur anser ni att FNs globala mål uppfylls i de stall som undersökts?

Frågor att ställa till en stallägare	Ja/nej	Påverkar det gårdens gödselhantering och på vilket sätt?
Ligger stallet i ett natur- eller vattenskyddsområde? Finns det vattendrag i närheten?		
Sprider ni stallgödseln på egna åkrar?		
Om stallgödseln lämnas bort förs anteckningar om mottagare, mängd o datum?		
Fodras hästarna med foder från de åkrar som deras gödsel sprids på?		
Om ni har ett kretslopp idag vad anser ni är vinsten med det?		
Om ni inte har ett kretslopp idag är det något som ni skulle vilja ha?		

Källor:

Airaksinen, S., Heinonen-Tanski, H. & Heiskanen M-L. (2001). Quality of different bedding materials and their influence on the compostability of horse manure. Journal of Equine Veterinary Science, vol. 21, Issue 3, pp. 125-130. [https://doi.org/10.1016/S0737-0806\(01\)70108-6](https://doi.org/10.1016/S0737-0806(01)70108-6)

Blomberg, J. & Välimaa, C. (2020). Hästen och hållbar utveckling - Hur kan hästen bli en planetskötare? Hästnäringens Nationella Stiftelse. Tillgänglig: <https://hastnaringen.se/dokument/hasten-och-hallbar-utveckling/>

Hadin, Å., Eriksson, O. & Hillman, K. (2016). A review of potential critical factors in horse keeping for anaerobic digestion of horse manure. Renewable and Sustainable Energy Reviews, vol. 65, pp 432-442. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.06.058>

Hästsverige. (u.å). Hästens miljö. <https://hastsverige.se/hastens-miljo/>

Jordbruksverket. (2022). Hantering av hästgödsel på små hästgårdar. Tillgänglig: <https://www2.jordbruksverket.se/download/18.68ae3d57184343c856d9e992/1667483313671/ovr628.pdf>

Kumblad, L. & Rydin, E. (2018). Effektiva åtgärder mot övergödning. sv. Tekn. rapport. BalticSea2020. http://balticsea2020.org/images/Bilagor/BalticSea2020_Bjrnfjrdn_Vitbok_96dpi.pdf

Malgeryd, J. & Persson, T. (2013). Hästgödsel en naturlig resurs. Tekn. rapport Jordbruksinformation 5 – 2013. Jönköping: Jordbruksverket.

Malgeryd, J. & Hugosson, K. (2021) Så hanterar du hästgödseln rätt. Praktiskt råd nr 30. Greppa Näringen.